

Predlog za pripravo na ogled predstave

Bojeviti in bradati roparski pirat v predstavi nima rad nikogar in ničesar, le imeti si želi vse dragocenosti, na katere naleti. Ladja knjig, ladja konj in ladja ptic se znajdejo na njegovi poti in pirat jih ukrade. To mu ni dovolj, hoče tudi nedosegljivo, želi ujeti luno. Pirat se nikakor ne more vzpeti do lune ali je kako drugače privabiti bližje, vendar se luna radovedno približuje zemlji in piratu. Ko je vse bližja in vse večja, se zgodi čarovnija ...

Oddaljena nebeška luna od pradavnine vznemirja človeka. Ogromna in okrogla se manjša v vse tanjši krajec, dokler ne izgine in se nato povrne v prečudovito svetlečo kroglo. Še posebej vznemirljiva je za mornarje in pirate. Dviga in spušča morje, po katerem plujejo, ponoči pa jim na jasnem nebu razsvetljuje pot. Zato tudi pirat v predstavi hrepeni po luni.

Zamisel za predstavo smo našli v slikanici Dennisa Haseleyja *The Pirate Who Tried to Capture the Moon* (*Pirat, ki je želel ujeti luno*). Izposodili smo si lik pohlepnega pirata, motiv ladij, ki jih krade, in motiv hrepenenja po luni. Papigi smo dali več besede. Poudarjen pomen so dobile podobe vesolja, morja in zemlje, pirat s papigo pa zagnano pluje skozi nje. Pri tem ga ustavlja nedosegljiva luna.

Gledalci na ladji plujejo v nenavadno gledališko izkušnjo poigravanja z velikim in majhnim, bližnjim in oddaljenim, svetlim in temnim, snovnim in nesnovnim, oprijemljivim in neoprijemljivim.

Majhni smo v vesolju in veliki v odločanju za ravnanje v svojem malem svetu. Odločimo se lahko za pohlep ali hrepenenje, za jemanje ali dajanje. Svet nas lahko navda z začudenjem in nas očara, lahko pa ga sploh ne opazimo. Odločitev je naša. Razlog za sovražnost in pohlep je pogosto osamljenost: nesrečni 'pirati' hočejo več in več materialnega, ker ne morejo napolniti samote v sebi.

To izkušnjo želi predstava deliti s svojimi gledalci.

Tin Grabnar (1992) je že v času šolanja na Prvi gimnaziji Maribor ter na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani intenzivno sodeloval na področju performativnih in gledaliških praks. Kot član gledališča Moment, Gledališke šole Prve gimnazije in Gledališke šole MKC ter vodja gibalnega gledališča Dotik je ustvaril vrsto predstav, ki so odmevale doma in v tujini. Svoje interesno polje je širil tako v klasičnem kot v alternativnem, plesnem in lutkovnem gledališču. Med najbolj prepoznavnimi projekti tega obdobja so predstave: *V spominu umor*, *Sonata Strahov*, *Počitnice*, *Dejanje brez besed* in *Zrcaljenje*, ki so gostovale na festivalih doma in v Evropi (Festival v Avignonu, Euroscene Leipzig, Banja Luka, Hlinsk idr.).

Udeležil se je delavnic pri umetnikih, kot so Jan Fabre, Sergei Ostrenko, Matija Solce, Oliver Frljič, Marek Bečka, Marcos Martinez, Schwalbe, Tomi Janežič in drugi. Za svoje delo je prejel več nagrad.

Darka Erdelji (1975) je študirala na gledališki akademiji DAMU v Pragi in leta 1999 pridobila naziv magistra lepih umetnosti (smer lutkovna scenografija). Magistrirala je s celovito podobo avtorske predstave *Zgodba o vojaku*, ki je bila uspešno uprizorjena na Prvem odru v Maribor (2004). Nekaj let je opravljala naloge umetniške vodje lutkovnega gledališča Soup Theatre v St. Johnu v Kanadi, leta 2010 pa se je kot lutkovna scenografka zaposlila v Lutkovnem gledališču Maribor. *Pirat in luna* je poleg manjših razstav in ilustracij slikanic (zanje je prejela že več pomembnih nagrad) tretja likovna podoba za lutkovno predstavo v tem obdobju (ob *Jakob in mesto* 2010 in *Srečni dnevi* 2011 v koprodukciji s SNG Maribor).

Iztok Drabik Jug (1978) je že kot otrok hodil v glasbeno šolo in k ritmiki. V osnovni šoli je sam sestavljal bobne iz sedežnih blazin in nanje bobnal. V srednji šoli je na povabilo prijateljev pel v rock skupini MeNotGod. Kitaro se je začel učiti pri štirinajstih letih, v poznih najstniških letih je spoznal elektronsko glasbo in začel komponirati s pomočjo digitalnih instrumentov in računalniških programov. Ustanovil je ansambel eksperimentalne elektronike Utidloinkz. Ustvaril je glasbo za modne revije, gledališke predstave in nekaj kratkih filmov. Redno sodeluje s sodobnimi plesalci.

S trinajstimi leti se je srečal z odrskimi deskami, ko je na Loškem odru nastopil v naslovni vlogi Suhodolčanovega *Medvedka na obisku*. Sledilo je dvajset let sodelovanja z Loškim odrom, kjer je igral v šestindvajsetih predstavah. Dve otroški predstavi je tudi režiral. Za nekaj vlog je prejel posebna priznanja. Leta 2011 je bil sprejet na AGREFT v letnik Kristijana Mucka in Sebastijana Horvata, kjer zaključuje četrti letnik.

Navodila za obravnavo po ogledu predstave

Besedo pirat so pred 2.000 leti prvi uporabili stari Grki. Pirat rečemo morskemu roparju, ki napada in pleni ladje. Odkar ljudje pljujejo po morjih, so nekateri pomorščaki pirati, drugi pa pošteni mornarji. Že stari Feničani, Krečani in Grki so bili uspešni pomorski trgovci in tudi pirati. Skandinavski Vikingi so bili zloglasni morski roparji, ki so na obalah plenili mesta in vasi in plen vozili domov. Piratstvo je vztrajalo vse do današnjih dni na vseh morjih in obalah sveta – od Evrope, Afrike, Azije, Južne in Severne Amerike.

Piratom lahko rečemo tudi bukinarji, korzarji, morski roparji, morski klateži ...

Gusarji so za razliko od piratov imeli pisna pooblastila in so v imenu kakšne države ali mesta ropali ladje, plen pa so si delili z oblastniki. Pirati nasilno ropajo in plenijo ladje in obmorske kraje samo zase in za svojo korist. Gusarstvo so kot način vojskovanja prepovedali leta 1856 s pariško pomorsko deklaracijo, piratstvo pa je živo še danes.

Znan filmski lik je pirat kapitan Sparrow, ki ga igra Johnny Depp, v filmih iz serije *Pirati s Karibov*. Karibi so bili v zgodovini dobro znani po piratih. Tamkajšnji pirati so bili divji in neusmiljeni. Bili so pobegli tlačani ali politični in verski begunci, ki so napadali španske ladje in pristanišča. V skritih zalivih so imeli svoja oporišča. Znano piratsko pristanišče v 17. stoletju je bilo Port Royal na Jamajki.

Pirati so podpisali pogodbo s kapitanom in mu obljubili pokorščino. Za poškodbe so dobili odškodnino. Oko ali prst je veljal 100 srebrnikov, cel ud pa 600.

Piratsko orožje so bili zakrivljeni meči, sablje, topovi, grški ogenj (mešanica olja in katrana) in muškete.

Piratske zastave so bile sprva rdeče, pozneje pa večinoma črne. Z motivi na zastavah so pirati hoteli zastraševati nasprotnike, zato so upodabljali lobanje, kosti, meče, vrage ...

Pirati so uporabljali najhitrejše in najbolj okretne **ladje**, ki so jih v svojem času poznali. Hitro so se morali približati žrtvi in spretno manevrirati, zato so morali biti ne samo drzni, pač pa tudi izkušeni in vešči mornarji. Starodavna plovila, tudi piratska, so na ogled v številnih pomorskih muzejih po svetu. Tudi v Sloveniji si lahko ogledate ladje in modele ladij v Pomorskem muzeju Sergeja Mašere v Piranu: <http://www.pomorskimuzej.si/sl>

Pirati in piratsko življenje so pogosto tema literarnih del. Najbolj znani romani so:

— *Otok zakladov* Roberta Louisa Stevensona (1883)

— *Koralni otok* Robert Michael Ballantyna (1857)

— *Peter Pan* James Matheu Barrieja (1911)

Fran Milčinski – Ježek je zapisal eno najbolj duhovitih pesmi o piratih, ki jo poznamo po refrenu *Heja bumbarasa*. Lucija Stepančič je zapisala zgodbo z naslovom *Na otoku zakladov*, ilustriral pa jo je Damijan Stepančič. V knjižnici poišči še več poljudnih in leposlovnih knjig o piratih.

Papige so ptice, katerih naravno okolje so tropski kraji. S svojimi stopali se lahko vzpenjajo in dobro oprimejo vej in plezalk, saj sta dva prsta obrnjena naprej, dva pa nazaj. S stopali si tudi prinašajo hrano v kljun. Tega večina drugih vrst ptic ne more. Zakrivljen kljun papigam omogoča, da z njim grizejo, držijo hrano, lomijo lupine in pijejo nektar iz cvetov.

Luna je Zemljin naravni satelit. Luna je od Zemlje oddaljena 384.403 kilometre, kar je malenkost več kot 30 ekvatorskih obsegov Zemlje. Odbita sončna svetloba z njenega površja doseže Zemljo v eni sekundi in četrt. Gibanje Lune je sočasno z Zemljinim vrtenjem, zato z Zemlje vedno vidimo isto stran Lune. Za stran Lune, ki jo vidimo, so značilne gore, kraterji in ognjeniška morja. Lunino gravitacijsko polje povzroča plimovanje.

Človek se je prvič dotaknil Lune s sondo Luna 2 v letu 1959. Tega leta je sonda Luna 3 naredila prve fotografije nam nevidne strani Lune. Prvo plovilo, ki je na Luni mehko pristalo, je bila Luna 9 leta 1966.

Prva človeška odprava, ki je dosegla Lunino tirnico, je bila odprava Apollo 8, človek – Neil Armstrong – pa je stopil na Luno leta 1969 s krova Apolla 11. S pomočjo odprav na Luno smo lahko iz skal, ki so jih astronomi prinesli na Zemljo, proučili geološko sliko Lune. Elementi, ki sestavljajo Lunino skorjo so: kisik (skoraj polovica), silicij, magnezij, železo, kalcij in aluminij.

Beseda luna izvira iz latinske besede *lucere* – sijati. Stari Grki so ji rekli Selene oz. Mene od koder izvira beseda mesec.

Ljudje so po njenih menah merili obdobja, mnogi so še danes prepričani, da luna vpliva na dogajanja v živih organizmih – rastlinah, živalih in ljudeh.

Luna je botrovala mitološkim zgodbam in burila človekovo domišljijo. Povezana je z bolj temačnimi in skrivnostnimi temami. Pomembna je v astrologiji.

Luna je od nekdaj navdihovala umetnike. Bila je motiv v literarnih delih, slikarstvu, glasbi ..., še prav posebej v obdobju romantike, v slikarstvu pa v impresionizmu in simbolizmu. France Prešeren je zapisal slovito pesem z naslovom *Pod oknom*, ki se začne z verzi: *Luna sije, klado bije ...* Jules Verne je v 19. stoletju napisal pustolovski roman z naslovom *Potovanje na Luno*. V knjižnici poišči več zgodb in pesmi, v katerih nastopa Luna.

Senčno gledališče je ena najstarejši oblik lutkovnega gledališča. Ena od domnev govori o tem, da so si ljudje že v kamenu dobi krajšali čas s sencami, ki jih je metala svetloba ognjenih zubljev na steno jam. Veliko tradicionalnih oblik senčnega gledališča se je razvilo v Aziji in v Turčiji. Tam so še danes žive starodavne oblike tega gledališča: <https://www.youtube.com/watch?v=pfydro4X2t0>

Indonezijsko senčno gledališče *vajang kulit*, o katerem govori prispevek, je celo pod Unescovo zaščito kot kulturna dediščina človeštva.

Pri tradicionalnih oblikah senčnega gledališča so igralci vedno za platnom, na katerega polagajo senčne lutke. Izvor svetlobe je za njihovimi hrbti. Gledalci tako vidijo samo sence na platnu, lutkarja pa ne. Senčne lutke so lahko enobarvne in jih prepoznavamo samo po obrisih (enako kot to naredimo z rokami in prsti, ko se igramo sence na beli steni) ali pa so senčne lutke izdelane iz delno prosojnih materialov

(tanko strojeno usnje, folija in podobno) in so obarvane.

Sodobne naprave – kot je na primer grafoskop – omogočajo še drugačne uporabe senčnih podob. Zanimivi primeri so v predstavah Lutkovnega gledališča Maribor *Ribič Taro* in *Piskač iz Hamelina*, kjer je režiser in avtor likovne podobe Noriyuki Sawa za nekatere prizore izdelal senčne lutke in pri prenosu senc na podlago uporabil grafoskop.

V predstavi *Pirat in luna* so uporabljene različne tehnike senčnega gledališča – sence mečejo različni prosojni in neprosojni predmeti ali lutke. Igralki jih osvetljujejo iz različnih smeri z ročnimi svetilkami. Sence vidimo na razpetih jadrih ali na stenah in stropu prostora.

Ob prevladujočih senčnih podobah, pa sta pirat in papiga tudi trodimenzionalni leseni lutki, delno pobarvani in izdelani iz blaga. Nekatere lutke so izdelane iz predmetov (steklenica, knjiga, pločevinka ...) in nadgrajene v novo lutkovno pojavnost.

Predstava skozi številne domiselne likovne rešitve širi meje lutkovnega sveta.